

PONGRÁCZ ALEX

VARIÁCIÓK HIBRID
ÁLLAMMODELL-ÉPÍTÉSRE

MILITARY AND INTELLIGENCE CYBERSECURITY RESEARCH PAPER

2022/3.

Jelen tanulmányban a Szerző a Kelemen Roland által kimunkált új típusú hibrid állammodellre, az ún. cyberfare state-elméletre kíván reflektálni. E vizsgálat során vizsgálja a digitalizáció államra gyakorolt hatását, a szuverenitás tónusváltozásait és a kibertér néhány alapvető sajátosságát.

Kulcsszavak: cyberfare state, hibrid állammodell, szuverenitás, digitalizáció

In this paper, the author intends to reflect on the new type of hybrid state model, the so-called cyberfare state theory, developed by Roland Kelemen. In this analysis, he examines the impact of digitalisation on the state, the tonal shifts in sovereignty and some of the fundamental characteristics of cyberspace.

Keywords: cyberfare state, hybrid state model, sovereignty, digitalisation

„Szuverén az, aki a társadalomban alkalmazott tudományos-technikai eszközök felett a leghatékonyabban rendelkezik.”¹

Az államok rendszerezésének kérdése – az állammal kapcsolatos egyéb „rejtélyekhez” hasonlóan – régtől fogva foglalkoztatja a gondolkodók fantáziáját. Erre figyelemmel nem olyan meglepő, hogy az évszázadok folyamán számos-számtalan szempontból tették vizsgálat tárgyává az államot az államelmélet ismert és/vagy elismert művelői – mondhatni, hogy e kitüntetett érdeklődésnek köszönhetően nagyfokú „típus-pluralizmus” érvényesül.² Georg Jellinek szerint az államtan története „nem kis részben az arra irányuló kísérletek

története, hogy fölismerjék a tipikus államot”³ – így aztán (elsősorban a modern állam történelmi és koncepcionális típusai szerinti osztályozás,⁴ illetőleg az állami mozgáspálya egyes csomópontjai⁵ mentén) az államot annak elemzői számtalan jelzővel látták el. Amennyiben az államszervezet szempontjából szemléljük az egyes politikai közösségek formáit, a szervezett közhatalom típusait illetően szintén különböző jelzőkkel ellátott kategóriákat nevezhetünk meg. Carl Schmitt a szinte permanens jelleggel az összeomlás szélén táncoló ún. weimari Németország belpolitikai helyzetének elemzése során például – az arisztotelészi és montesquieu-i hagyományt ápolva, s azt legfeljebb konkrét

¹ Helmut SCHELSKY: *Der Mensch in der wissenschaftlichen Zivilisation*. Wiesbaden, Springer Fachmedien, 1961, 24. o.

² Ennek rövid áttekintésére nézve lásd PÉTERI Zoltán: Az államok rendszerezése: államtípusok és államformák. In Takács Péter (szerk.): *Államelmélet. Előadások az államelmélet és az állambölcelet köréből*. Miskolc, Bíbor Kiadó, 2001, 94–121. o. (A típus-pluralizmus szófordulata e munka 112. oldalán található.)

³ Georg JELLINEK: *Általános államtan*. Ford.: Szilágyi Péter. Budapest, ELTE ÁJK TEMPUS Összehasonlító Jogi Kultúrák, 1994, 45. o.

⁴ TAKÁCS Péter: *Államtan. A modern állam és elmélete. Két fejezet az állam általános elmélete köréből*. Budapest, Nemzeti Közszerzői Egyetem, 2012, 133–154. o.

⁵ SZIGETI Péter: Az állam mozgáspályájának átfogó íve és csomópontjai a jelenkorban. In Egresi Katalin et al.: *Államelmélet*. Győr, Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar Jogelméleti Tanszék, 2016, 260–265. o.

elnevezéseiben módosítva – törvényhozó, kormányzó vagy igazgató, valamint igazságszolgáltató állam között különböztetett.⁶ A nyugat-európai szakirodalomban első ízben William Temple canterbury-i érsek által használt,⁷ a hatalmi államtól való világos distinkció igényét kifejezésre juttató jóléti állam (*welfare state*) típusa a második világháborút követően hosszú évtizedekig bírt befolyással a nyugat-európai társadalmak működésére, reprezentálva a demokratikus berendezkedéssel bíró államok kormányzatainak jólét iránti elkötelezettségét.

Az állam imént említett különböző típusai általában a hatalommegosztás vagy a közjóléti és gazdasági funkciók fókuszpontja felől közelítik meg a szervezett közhatalom működését. *Hasonló logika mentén gondolkodva, ugyanakkor a fenti, klasszikussá nemesedett tipizálásokat a digitalizáció folytán (is) folyamatos kihívásoknak és kockázatoknak kitett államra vonatkoztatva alkotta meg Kelemen Roland az ún. cyberfare state fogalmát,* vagy

az ő terminológiájával élve: állammodelljét.⁸

A Szerző Gregory M. Kaladijan *Welfare vs. Cyberfare* című tanulmányában⁹ szereplő megállapításokból indul ki, amelyben *Kaladijan a jóléti állam gyakran hangoztatott reformjának szükségességét vázolta fel, különös figyelmet fordítva az elektronikus rendszerek szociális igazgatásba történő adaptálására.* Kaladijan szerint a kibertérben rejlő lehetőségek kiaknázása hatékonyabbá teheti az állami funkciókat – a szociális igazgatás működésmódját legalábbis mindenképpen. E gondolat – némi fantáziával – akár a közigazgatástudomány elismert poeta doctusától, Magyary Zoltántól is származhatna, aki már a két világháború között elismeréssel viseltetett a technológiai újítások (Schmitt szavaival: a technikai haladás örvényébe kerülés¹⁰) iránt, s a közigazgatás modernizációját, valamint a haladásért folytatott küzdelmet minden állam számára kötelességként tételezte. Kaladijan – akárcsak Magyary – az igazi „információs boom” bekövetkezte

⁶ Carl SCHMITT (1932): Legatitas és legitimitás. Ford.: Mulicza Katalin, Füzesi Péter, Holczer Márton, Szabó Béla. Máriabesnyő – Gödöllő, Attraktor Kft., 2006, 7–21. o.

Hozzá kell ugyanakkor tenni, hogy ezek az államtípusok csakis elméleti célok szolgálatába állított, konstruált ideáltípusok, amelyek tiszta formában nem valósulhatnak meg. Ennek bővebb elemzésére nézve lásd Cs. Kiss Lajos: A totális állam elmélete és mítosza. In *Világosság*, 2010/51. szám (ősz), 19–63. o.

Ugyancsak az „elvonatkozásokból” folyó tipizálások időnként hiábavaló mivoltára hívta fel a figyelmet Ferdinandy László, akinek nehezen vitatható meglátása szerint „az állam a valóságban helyenkint és koronkint [...] különböző és folyton változó formában jelentkezik a szerint, hogy a társadalom korszerű és egyéb speciális szükséglete

és a történelmi fejlődés mint hozza magával.” Ferdinandy László: Államalakulatok és államalkotó eszmék. Történelembölcseleti tanulmányok III. In *Magyar Kultúra [Kultúra]*, 1924/10. szám, 529. o.

⁷ William TEMPLE: *Citizen and Churchman*. London, Eyre & Spottiswoode Publishers, 1941, 35. o.

⁸ KELEMEN Roland: Cyberfare state – Egy hibrid állammodell 21. századi születése. In *Military and Intelligence CyberSecurity Research Paper*, 2022/1. szám.

⁹ Gregory M. KALADIJAN: Welfare vs. Cyberfare. In *Journal of Children and Proverty*, 1996/1. szám, 93–104. o.

¹⁰ Carl SCHMITT: A partizán elmélete. Ford.: Cs. Kiss Lajos. In Carl Schmitt: *A politikai fogalma. Válogatott politika- és államelméleti tanulmányok*. Budapest, Osiris – Pallas Stúdió – Attraktor, 2002, 150. o.

előtt magányos prófétának bizonyult, ám napjainkra – amint azt Kelemen is kiemeli – az államigazgatás egésze képviselteti magát a kibertérben. (Érdekességként említhetjük meg, hogy a görög eredetű *κυβερνησις* (kübernézisz) a szabályozás vagy kormányzás jelentéstartalma értelmében a kormányzati metaforák egyik legrégebbi formáját jelenti, s különböző kontextusban gyakran tűnik fel kormányrúdként, az „állam hajójának irányításaként” vagy éppenséggel *manus gubernatorisként*.¹¹)

Így a kibertér sajátos „evolúciója” nemcsak a jóléti állam reformját kényszerítette ki, hanem „egy teljesen átalakult struktúrájú társadalmi-gazdasági közeget [is] eredményezett”, ami az állami funkciók teljes spektrumát érintette.¹² Napjainkban a Szuverén – amint azt a mottó gyanánt választott idézet is mutatja – egyes megközelítések szerint egyenesen az, aki a tudományos-technikai eszközök felett a leghatékonyabban képes diszponálni; Schelsky szerint már az ipari társadalmakban is teljesen összeolvadt a szuverenitás ténye a technológiai eszközök alkalmazásával. A modern technikai rendszerek szerinte sui generis megoldásokat generáltak és saját (műszaki elvek feletti) döntéseket írhatnak elő, a

klasszikus értelemben vett szuverenitás pedig felhígul a „szociotechnikai hálózatokban”.¹³ „A technikailag keresztülkaszul szervezett világ immanens racionalitása” tehát maradéktalanul juthatott érvényre, és „a technikai-funkcionalisztikus folyamatok súrlódásmentesen” mehettek végbe. *Ebben a világban a partizán lehet ugyan zavarkeltő – mint egy kutya az autópályán, à la Schmitt –,¹⁴ azonban a trollhadsergek katonái – a hackerekhez hasonlatosan – éppen hogy felértékelődnek, s közel sem közlekedésrendészeti problémát jelentenek.* (A szellemi és politikai partizánok pedig ezzel párhuzamosan az állam – s mondjuk ki, a kibertér egyéb notabilitásai – technológiai hatalmát reprezentáló technoszférával szemben az őserdőbe visszavonuló egyéni szabadság-harcosokká fokozódnak le.¹⁵)

A digitalizáció Janus-arcúsága, amely egyszerre hordoz magában pozitívumokat és páratlan lehetőségeket, valamint negatívumokat – mások mellett az informatikai forradalom és a digitális pénzügyi világháló révén tovább mélyülő társadalmi egyenlőtlenségeket és a Big Data révén a közösségi gráfok felhasználási lehetőségeinek, valamint az ún.

¹¹ Nicolas GUILHOT: Automatic Leviathan: Cybernetics and politics in Carl Schmitt’s postwar writings. In *History of the Human Sciences*, 2020/1. szám, 130. o.

¹² KELEMEN: *i. m.* (2022), 2. o. Ennek bővebb elemzésére nézve lásd FARKAS Ádám: *Az állam fegyveres védelmének alapvonalai*. Budapest, Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, 2019, illetve FARKAS Ádám: *A védelem és biztonság-szavatolás szabályozásának alapkérdései Magyarországon*. Budapest, Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, 2022; VIKMAN László: *A közműszolgáltatások és a reziliencia egyes kérdései, különös tekintettel a kiberbiztonságra*. In *Védelmi-Biztonsági Szabályozási*

és Kormányzástani Műhelytanulmányok 2021/14. szám; PETRUSKA Ferenc - VIKMAN László: Egy formabontó hírszerzési nyilatkozat a jogi sérülékenységek szempontjából. In *Military and Intelligence CyberSecurity Research Paper* 2021/4. szám.

¹³ SCHELSKY: *i. m.* (1961); GUILHOT: *i. m.* (2020), 134. o.

¹⁴ SCHMITT: *i. m.* (2002), 151. o.

¹⁵ Ernst JÜNGER (1951): *Waldgang*. Stuttgart, Klett-Cotta, 1980; BÉKÉS Márton: *Erdei séta (Waldgang-kommentár)*. In Békés Márton: *Az utolsó felkelés*. Budapest, Századvég, Kiadó 2014, 60–65. o.; GUILHOT: *i. m.* (2020), 132. o.

adatbáróknak való nagyfokú kiszolgáltatottságot¹⁶ –, *a Szerző tézise szerint egy korábban nem tapasztalt hibrid állammodellt hozott létre a cyberfare state égisze alatt.*

A Szerző megállapításával, miszerint „a jóléti állam egyes attribútumait erősítő államfelfogás tud csak eredményesen fellépni” a 21. század kihívásaival szemben, e sorok írója maximálisan egyetért. Az alkotmányos úton korlátozott, ugyanakkor a szabadpiac kudarcait megfelelően kezelni és korrigálni képes, a szükségét szenvedő állampolgárai érdekében fellépő, ezért hatékony és erős állam valóban elixírt jelenthet turbulens, gazdasági, pénzügyi, biztonsági és ökológiai krízisektől egyaránt sújtott világunkban. Az, hogy az információs társadalom ideológiája által katalizált digitalizáció e missziós küzdelem csatasorába állítható-e, jelenleg nyitott kérdés, de a Szerzőhöz hasonlóan reméljük, hogy a feltett kérdésre szolgáltatott válasz „igenlő” lehet. *A digitalizáció nyomában megvalósulni-kiépülni látszó digitális (hálózati, elektronikus) állam és közigazgatás,¹⁷ valamint az e-köszolgáltatások széles köre valóban számos szegmensében voltak képesek tehermentesíteni a mindennapjainkat, a „sörlátét méretű adóbevallást” is felváltó e-szja-rendszertől kezdve egészen az ügyfélkapus rendszer által nyújtott megannyi szolgáltatásig. Ezzel az állam*

mintegy eleget is tett a neoliberális közmenedzsmentfelfogás által rendre csak szajkózott, a neoweberiánus felfogás keretei között azonban központi jelentőségűvé váló polgár- és felhasználóbarát, szolgáltatásorientált közigazgatás ars poeticájának.¹⁸

Nem hallgathatók el azonban e nagyfokú digitalizáció árnyoldalai sem, s a Szerző erénye, hogy e hátrányok lajstromba vétele elől sem futamodik meg. A szolgáltatásközpontúság és az adatokhoz való hozzáférés lehetősége ugyanis „a klasszikus welfare state egyenlőségre törekvő oldalát elmozdította egy elitista működés irányába, ahol [az] ezen erőforrások feletti tényleges rendelkezés lehetősége teremti meg a döntéshozásnak az alapjait. Tökéletes példái ennek a magántulajdonban álló okosvárosok, ahol az adatok szinte teljességéhez hozzáférnek az olyan nagyvállalatok, mint az Amazon Seattle-ben, vagy Facebookville, Zucktown esetében a Meta [...]. Szintén az adatok garmadája felett diszponálnak a social media vállalatok, azokat tényleges termékként kezelik.”¹⁹

E jelenség nem független attól, hogy a mind inkább kiteljesedő globalizáció új helyzetében, az elektronikus hálózatok révén összekapcsolt, digitalizált világgazdaságban egyre több olyan funkcionális hely és intézmény létezik, amely a területenkívülség státuszát élvez

¹⁶ Erre nézve bővebben lásd FORGÁCS Imre: *Az eltűnő munka nyomában. A Big Data és a pénztőke évszázada.* Budapest, Gondolat Kiadó, 2015, különösen 59–85. o.

¹⁷ Ennek mélyebb elemzésére nézve lásd VARGA Csaba: *Az állam és a közigazgatás új elmélete.* In *Polgári Szemle*, 2006/2–3. szám. <https://polgariszemle.hu/archivum/20-2006->

[marcius-2-evfolyam-3-szam/85-az-allam-es-a-koezigazgatas-uj-elmelte](#) (Letöltés: 2022. május 18.)

¹⁸ Ennek bővebb leírására nézve lásd PONGRÁ CZ Alex: *A közmenedzsment-reformok metamorfózisai.* In *Új Magyar Közigazgatás*, 2016/1. szám, 1–12. o.

¹⁹ KELEMEN: *i. m.* (2022), 6–7. o.

akár a szuverén nemzetállam határain belül is. Parag Khanna érvelése szerint a XXI. század térképén már nem pusztán az államokat szükséges feltüntetni, hanem a megavárosokat, vasútvonalakat, távvezetéseket, internetcábeleket, valamint egyéb, a fejlődő globális hálózati társadalmat jellemző szimbólumokat is. A komplex globális rendszer konglomerátumában a gazdaságok mindinkább integráltak, a lakosság egyre mobilisebb, a kibertér pedig összemosódik a fizikai valósággal.²⁰ A szuverén határokat keresztül-kasul átszövő, összekapcsolt infrastruktúrák „speciális tulajdonsággal rendelkeznek, saját életük van, több, mint egy szimpla országúté vagy távvezetéké. Határokat átlépő, megosztott igazgatás alatt működő, közös szolgáltatásokká válnak.” A szállítási útvonalak, áramhálózatok, műveleti bázisok, pénzügyi hálózatok és internetszerverek a XXI. századra olyan megkerülhetetlen útvonalak kifejezőivé váltak, amelyeken keresztül jelentős hatalmat gyakorolnak, és érdemi befolyást fejtenek ki.²¹

E trendekbe illeszkedik, hogy az utóbbi évtizedek rohamos fejlődése nyomán az információ létrehozása, feldolgozása és továbbítása a termelékenység és a hatalom fundamentumává, egyben fő forrásává is vált.²² Nicholas Negroponte szavaival élve a világ digitalizálódott, az atomok korát – az

ipari társadalmat – felváltotta a bárhol és bármikor előállítható bitek korszaka, aminek következtében az áruk helyett a jelek továbbításának gazdaságossága vált perdöntő fontosságúvá. *A digitális létezés és életmód egyre kevésbé kötődik a térhez és az időhöz,²³ és a virtuális valóság teljesen átalakítja a földrajzi határokról kialakított hagyományos gondolkodásmódunkat. A hagyományos térfelfogáshoz képest a kibertér radikális nívumot jelent:* tulajdonképpen egy immateriális térről van szó, amelyben a földrajzi területhez kötöttségtől függetlenül zajlanak a változások a különböző államok polgárai között, bizonyos esetekben a Formula 1-es száguldó cirkusz sebességét is megszégyenítő időbeli lefolyással, és a távolságot teljesen megszüntetve. *Az állami hatalom a „hálózat csapdájába” kerülve a virtuális tér számos szereplőjével szemben találja magát: bűnözőkkel, hackerekkel, aktivistákkal, nagy magánvállalatokkal, másként gondolkodókkal, az állami szférához nem tartozó szereplőkkel vagy éppen más államokkal. Ezek az erőhatalmi összeütközések már nem a klasszikus geopolitikai térben zajlanak, de a geopolitikai elemzés ma sem mellőzhető,* hiszen a geopolitika lépten-nyomon kísérletet tesz a kibertér meghódítására,²⁴ miközben a biztonsági kihívások egyre

²⁰ Parag KHANNA: *Konnektográfia. A globális civilizáció jövőjének feltérképezése.* Ford. Palik Júlia. Budapest, HVG Kiadói Zrt., 2017, 14–16. o.

²¹ *Uo.*, 41–44. o.

²² Manuel CASTELLS: *A hálózati társadalom kialakulása. Az információ kora. Gazdaság, társadalom, kultúra. I. kötet.* Ford. Rohonyi András. Kalocsa, Gondolat – Infonia, 2005, 57. o.

²³ Nicholas NEGROPONTE: *Digitális létezés.* Ford. Csaba Ferenc. Budapest, Typotex Kiadó, 2002, 18., 129. o.

²⁴ Frédéric DOUZET: *Geopolitika a kibertér megértéséhez.* Ford. Monti Norbert. In Dornfeld László – Keleti Arthur – Barsy Miklós – Kilin Józsefné – Berki Gábor – Pintér István: *A virtuális tér geopolitikája. Tanulmánykötet.* Budapest, Geopolitikai Tanács Közhasznú Alapítvány, 2016, 22–23. o.

inkább totálissá válnak, amint arra Kelemen is kitér.²⁵

A Szerző által közzétett tanulmány legértékesebb része kétségtelenül a cyberfare state-tel kapcsolatos fogalomalkotás, valamint tipizálás. A hatalmi állam ideáján és gyakorlatán felépülő (oroszl, kínai, szingapúriai, egyes aspektusokban észak-koreai) almodelljében „a kibertérre támaszkodó technológiai újításokon nyugvó szociális, jóléti intézményeket, végső soron [a] szolgáltató közigazgatás javítását, modernizálását társítják a totális kontroll és adatok feletti totális rendelkezés lehetőségével, amelyekhez sok esetben támogató potenciál kiépítése kapcsolódik. A cyberfare state ezen hatalmi jellegű attribútumokat felmutató államokat a fentiek okán smart total control cyberfare state-nek nevezhetjük.”²⁶

Ezzel áll szemben a nyugati államok almodellje, amely főleg a digitalizáció jóléti reformjára fókuszál, átalakítva a szolgáltató közigazgatást, nagy volumenű innovációt mutatva fel az oktatás, a kutatás és az egészségügy tereumaiban, olyan projekteket indítva útjára, mint az okosváros programok, az önvezető gépjárművek, vagy az MI programok. Ez az almodell természetesen teljesen más filozófia mentén szerveződik. „Ebben a közegben elképzelhetetlen volna az egyén, vagy akár a gazdasági szereplők feletti felügyelet még közel hasonló szintjének

kialakítása is, mint amit Kínában láthattunk. A kontrolleszközökön túl, a kibertérhez való hozzáférés korlátozása sem képzelhető el olyan mértékben, mivel egyes államok egyenesen alapjogként tekintenek az internethez való hozzáférésre, de más államok esetében is garanciák garmadája védi ezt.”²⁷ A transzatlanti térségben tehát a cyberfare state úgy munkálható ki, hogy közben szavatolni kell a jogállam alapvető összetevőit és biztosítékait, „de mindeközben meg kell teremteni a biztonsággal való egyensúlyt”.²⁸ A Szerző e megállapítását osztva kiemeljük: tudomásul kell vennünk, hogy az intenzív technológiai fejlődés az államot és annak polgárait is újszerű biztonsági kihívások elé állította, és a szabadság versus biztonság komoly múltra visszatekintő dilemmájában – a *protego ergo obliquo* hobbes-i eredetű elvének is betudhatóan²⁹ – sokan éppen a biztonság szavatolását tartják prioritásnak. ***A co-operating cyberfare state számunkra is irányadó almodelljében az együttműködés kiindulópontja szintén a jóléti-szociális digitalizáció, de a felek között egy olyan legjobb gyakorlatot kell kialakítani, amely a jogállami garanciákat tiszteletben tartva, de mégis a biztonság hatékonyságát favorizálja.*** E *best practice* magában foglalná az állami szereplők (civil és katonai karakterű szervek) tapasztalatait, elvárásait és teoretikus megközelítéseit, illetve a gazdasági szereplők ugyanezen szempontjait, kutatói-innovációs oldalról

²⁵ Akárcsak Farkas Ádám. Lásd FARKAS Ádám: A totális államtól a totális háborún át a totális védelemig. In *MTA Law Working Papers*, 2015/34. szám; FARKAS Ádám: *A totalitás kora? A 21. század biztonsági környezetének és kihívásainak totalitása és a totális védelem gondolat kísérlete*. Budapest, Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, 2018.

²⁶ KELEMEN: *i. m.* (2022), 13. o.

²⁷ KELEMEN: *i. m.* (2022), 15. o.

²⁸ KELEMEN: *i. m.* (2022), 17. o.

²⁹ Bővebben lásd Carl SCHMITT: A politikai fogalma. In Schmitt: *i. m.* (2002), 35. o.

pedig a társadalomtudományok, a hadtudomány és a műszaki tudományok reprezentánsait.³⁰

*

Navigare necesse est, vivere non est necesse, azaz *hajózni muszáj, élni nem* – hangzott el a Szicíliából Rómába gabonát szállító hajósokat „feltüzelné kívánó” Nagy Pompejus verdiktje. Nos, e formula első felével minden további nélkül azonosulni tudunk – a néha globális hatókörű örvények áramlatai között is szükséges ugyanis a megfelelő navigáció. A mondat második felével összefüggésben a magunk részéről arra az álláspontra helyezkednénk, hogy élni sem árt; elméleteket alkotni ellenben nem, vagy legalábbis nem mindenki számára muszáj. Kelemen Roland példája mutatja azonban, hogy bizonyos esetekben viszont kifejezetten hasznosnak és produktívnak is bizonyulhat a valóság eseményeinek jobb megértéséhez és lekövetéséhez az elméletek alkotása.

FELHASZNÁLT FORRÁSOK

- [1] BÉKÉS Márton: Erdei séta (Waldgang-kommentár). In Békés Márton: *Az utolsó felkelés*. Budapest, Századvég, Kiadó 2014.
- [2] Carl SCHMITT (1932): *Legalitás és legitimitás*. Ford.: Mulicza Katalin, Füzési Péter, Holczer Márton, Szabó Béla. Máriabesnyő – Gödöllő, Attraktor Kft., 2006.
- [3] Carl SCHMITT: *A partizán elmélete*. Ford.: Cs. Kiss Lajos. In Carl Schmitt: *politikai fogalma. Válogatott politika- és államelméleti tanulmányok*. Budapest, Osiris – Pallas Stúdió – Attraktor, 2002.
- [4] Cs. Kiss Lajos: *A totális állam elmélete és mítosza*. In *Világosság*, 2010/51. szám (ősz), 19–63. o.
- [5] Ernst JÜNGER (1951): *Waldgang*. Stuttgart, Klett-Cotta, 1980.
- [6] FARKAS Ádám: *A totális államtól a totális háborún át a totális védelemig*. In *MTA Law Working Papers*, 2015/34. szám.
- [7] FARKAS Ádám: *A totalitás kora? A 21. század biztonsági környezetének és kihívásainak totalitása és a totális védelem gondolat kísérlete*. Budapest, Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, 2018.
- [8] FARKAS Ádám: *A védelem és biztonság-szavatólás szabályozásának alapkérdései Magyarországon*. Budapest, Magyar Katonai Jogi és Hadijogi Társaság, 2022.
- [9] FARKAS Ádám: *Az állam fegyveres védelmének alapvonalai*. Budapest, Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, 2019.
- [10] Ferdinandy László: *Államalakulatok és államalkotó eszmék. Történelembölcseleti tanulmányok III*. In *Magyar Kultúra [Kultúra]*, 1924/10. szám.
- [11] FORGÁCS Imre: *Az eltűnő munka nyomában. A Big Data és a pénztőke évszázada*. Budapest, Gondolat Kiadó, 2015.
- [12] Frédéric DOUZET: *Geopolitika a kibertér megértéséhez*. Ford. Monti Norbert. In Dornfeld László – Keleti Arthur – Bary Miklós – Kilin Józsefné – Berki Gábor – Pintér István: *A*

³⁰ KELEMEN: *i. m.* (2022), 18. o.

- virtuális tér geopolitikája. *Tanulmánykötet.* Budapest, Geopolitikai Tanács Közhasznú Alapítvány, 2016.
- [13] Georg JELLINEK: Általános államtan. Ford.: Szilágyi Péter. Budapest, ELTE ÁJK TEMPUS Összehasonlító Jogi Kultúrák, 1994.
- [14] Gregory M. KALADIJAN: Welfare vs. Cyberfare. In *Journal of Children and Proverty*, 1996/1. szám, 93–104. o.
- [15] Helmut SCHELSKY: *Der Mensch in der wissenschaftlichen Zivilisation.* Wiesbaden, Springer Fachmedien, 1961.
- [16] KELEMEN Roland: Cyberfare state – Egy hibrid állammodell 21. századi születése. In *Military and Intelligence CyberSecurity Research Paper*, 2022/1. szám.
- [17] Manuel CASTELLS: *A hálózati társadalom kialakulása. Az információ kora. Gazdaság, társadalom, kultúra. I. kötet.* Ford. Rohonyi András. Kalocsa, Gondolat – Infonia, 2005.
- [18] Nicholas NEGROPONTE: *Digitális létezés.* Ford. Csaba Ferenc. Budapest, Typotex Kiadó, 2002.
- [19] Nicolas GUILHOT: Automatic Leviathan: Cybernetics and politics in Carl Schmitt's postwar writings. In *History of the Human Sciences*, 2020/1. szám.
- [20] Parag KHANNA: *Konnektográfia. A globális civilizáció jövőjének feltérképezése.* Ford. Palik Júlia. Budapest, HVG Kiadói Zrt., 2017.
- [21] PÉTERI Zoltán: Az államok rendszerezése: államtípusok és államformák. In Takács Péter (szerk.): *Államelmélet. Előadások az államelmélet és az állambölcselet köréből.* Miskolc, Bíbor Kiadó, 2001, 94–121. o.
- [22] PETRUSKA Ferenc - VIKMAN László: Egy formabontó hírszerzési nyilatkozat a jogi sérülékenységek szempontjából. In *Military and Intelligence CyberSecurity Research Paper* 2021/4. szám.
- [23] PONGRÁCZ Alex: A közmenedzsment-reformok metamorfózisai. In *Új Magyar Közigazgatás*, 2016/1. szám, 1–12. o.
- [24] SZIGETI Péter: Az állam mozgáspályájának átfogó íve és csomópontjai a jelenkorban. In Egresi Katalin et al.: *Államelmélet.* Győr, Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kar Jogelméleti Tanszék, 2016, 260–265. o.
- [25] TAKÁCS Péter: *Államtan. A modern állam és elmélete. Két fejezet az állam általános elmélete köréből.* Budapest, Nemzeti Köszolgálati Egyetem, 2012.
- [26] VARGA Csaba: Az állam és a közigazgatás új elmélete. In *Polgári Szemle*, 2006/2–3. szám. <https://polgariszemle.hu/archivum/20-2006-marcius-2-evfolyam-3-szam/85-az-allam-es-a-koezigazgatas-uj-elmelete> (Letöltés: 2022. május 18.)
- [27] VIKMAN László: A közműszolgáltatások és a reziliencia egyes kérdései, különös tekintettel a kiberbiztonságra. In *Védelmi-Biztonsági Szabályozási és Kormányzástani Műhelytanulmányok* 2021/14. szám.
- [28] William TEMPLE: *Citizen and Churchman.* London, Eyre & Spottiswoode Publishers, 1941.

Military and Intelligence CyberSecurity Research Paper 2022/3.

Szerző(k) / Author(s):
Dr. Pongrácz Alex PhD

Kézirat lezárásának ideje / Manuscript closing time:
2022.05.30.

Szerkesztők / Editors:
Dr. Farkas Ádám PhD
Dr. Magyar Sándor PhD

Kiadó / Publisher:
Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar
Nemzetbiztonsági Intézet Katonai Nemzetbiztonsági Tanszék
University of Public Service (Hungary), Faculty of Military Sciences and Officer
Training, National Security Institute Department of Military National Security

Kiadó képviselője / Representative of the publisher:
Prof. Dr. Resperger István PhD

Elérhetőségek /Contacts:
<https://nbi.uni-nke.hu/oktatasi-egysegek/katonai-nemzetbiztonsagi-tanszek/katonai-nemzetbiztonsagi-kiberter-muveleti-szakcsoport/researchpaper>

farkas.adam@uni-nke.hu | magyar.sandor@uni-nke.hu

1011 Budapest, Hungária krt. 9-11. /9-11. Hungária Blvd., Budapest, H1011

ISSN:
2786-3778

A borító <https://www.stockvault.net/photo/270507/cyber-security-web-security-network-security> címen elérhető ingyenes háttérkép felhasználásával 2021. február 25-én készült.

The cover was created on 25. February 2021, using a free wallpaper available at <https://www.stockvault.net/photo/270507/cyber-security-web-security-network-security>.

A sorozat egyes számaiban foglalt vélemények, állásfoglalások a szerzők saját véleményét tükrözik. Azok nem tekinthetők sem a kiadó, sem a szerzőt foglalkoztató intézmények hivatalos álláspontjának.

The opinions and resolutions included in each issue of the series reflect the authors' own opinions. They should not be construed as an official point of view of either the publisher or the institutions employing the author.